

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2012 m. rugsėjo 5 d.*

„Direktyva 2004/83/EB — Būtiniausi pabėgėlių statuso ar papildomos apsaugos statuso suteikimo standartai — 2 straipsnio c punktas — „Pripažinimas pabėgėliu“ — 9 straipsnio 1 dalis — Sąvoka „persekiojimo veiksmai“ — 10 straipsnio 1 dalies b punktas — Religija, kaip persekiojimo priežastis — Ryšys tarp persekiojimo priežasties ir persekiojimo veiksmy — Pakistano piliečiai, religinės bendruomenės ahmadiyya nariai — Pakistano valdžios institucijų veiksmai, kuriais siekiama uždrausti teisę viešai išpažinti ir skelbti savo religiją — Pakankamai rimti veiksmai, kad suinteresuotasis asmuo galėtų pagrįstai bijoti persekiojimo dėl savo religijos — Individualus faktų ir aplinkybių vertinimas — 4 straipsnis“

Sujungtose bylose C-71/11 ir C-99/11

dėl *Bundesverwaltungsgericht* (Vokietija) 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo atitinkamai 2011 m. vasario 18 d. ir kovo 2 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Bundesrepublik Deutschland

prieš

Y (C-71/11),

Z (C-99/11),

dalyvaujant

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

Bundesbeauftragter für Asylangelegenheiten beim Bundesamt für Migration und Flüchtlinge,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts ir J.-C. Bonichot, teisėjai A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen (pranešėjas), T. von Danwitz, A. Arabadjiev ir C. G. Fernlund,

generalinis advokatas Y. Bot,

posėdžio sekretorė L. Hewlett, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2012 m. vasario 28 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: vokiečių.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- Y ir Z, atstovaujамų *Rechtsanwälte C. Borschberg* ir R. Marx,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze ir N. Graf Vitzthum bei K. Petersen,
- Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues ir B. Beaupère-Manokha,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. M. Wissels ir B. Koopman,
- Europos Komisijos, atstovaujamos M. Condou-Durande ir W. Bogensberger,

susipažinęs su 2012 m. balandžio 19 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvos 2004/83/EB dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų (OL L 304, p. 12 ir klaidų ištaisymas OL L 204, 2005, p. 24; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 96, toliau – direktyva) 2 straipsnio c punkto ir 9 straipsnio 1 dalies a punkto išaiškinimu.
- 2 Šie prašymai buvo pateikti nagrinėjant ginčus tarp Vokietijos Federacinės Respublikos, atstovaujamos *Bundesministerium des Innern* (Federalinė vidaus reikalų ministerija), kuriai atstovauja *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge* (Federalinė migracijos ir pabėgėlių tarnyba, toliau – *Bundesamt*), ir Pakistano piliečių Y ir Z dėl to, kad *Bundesamt* atmetė jų pateiktus prašymus suteikti prieglobstį ir pabėgėlių statusą.

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

Konvencija dėl pabėgėlių statuso

- 3 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašyta Konvencija dėl pabėgėlių statuso (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 189 tomas, p. 150, 1954 m., Nr. 2545 (1954)) įsigaliojo 1954 m. balandžio 22 dieną. Ji buvo papildyta 1967 m. sausio 31 d. Niujorke priimtu Protokolu dėl pabėgėlių statuso, kuris įsigaliojo 1967 m. spalio 4 d. (toliau – Ženevos konvencija).
- 4 Pagal Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 punkto pirmą pastraipą sąvoka „pabėgėlis“ apibrėžia asmenį, kuris „dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų yra už šalies, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali arba bijo naudotis tos šalies gynyba; arba neturėdamas atitinkamos pilietybės ir būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų dėl tokių įvykių negali ar bijo į ją grįžti“.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

- 5 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 9 straipsnyje „Minties, sąžinės ir religijos laisvė“ numatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, atliekant apeigas, praktikuojant tikėjimą ar mokant jo.

2. Laisvė skelbti savo religiją ar tikėjimą gali būti apribojama tik tiek, kiek yra nustatęs įstatymas ir tik tada, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje jos saugumo interesams, viešai tvarkai, žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

- 6 EŽTK 15 straipsnyje „Nukrypimas nuo įsipareigojimų nepaprastosios padėties atveju“ nustatyta:

„1. Kilus karui ar susidarius nepaprastajai padėčiai, dėl kurių iškilo grėsmė tautos gyvavimui, kiekviena Aukštoji susitarianči šalis gali imtis priemonių, kuriomis nukrypstama nuo įsipareigojimų pagal šią Konvenciją tik tiek, kiek to reikalauja padėties kritiškumas, su sąlyga, kad tokios priemonės neprieštarauja kitiems jos įsipareigojimams pagal tarptautinę teisę.“

2. Ankstesnė nuostata neleidžia nukrypti nuo įsipareigojimų pagal 2 straipsnį [„Teisė į gyvybę“], išskyrus mirties atvejus dėl teisėtų karo veiksmų, taip pat pagal 3 straipsnį [„Kankinimo uždraudimas“], 4 straipsnio [„Vergijos ir priverčiamojo darbo uždraudimas“] 1 dalį ir 7 straipsnį [„Nėra bausmės be įstatymo“].

<...>“

Sąjungos teisė

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

- 7 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 10 straipsnis „Minties, sąžinės ir religijos laisvė“ apima 1 dalį, kuri suformuluota taip pat, kaip EŽTK 9 straipsnio 1 dalis.
- 8 Teisės, kurių negalima varžyti pagal EŽTK 15 straipsnio 2 dalį, numatytos Chartijos 2 ir 4 straipsniuose, 5 straipsnio 1 dalyje ir 49 straipsnyje.

Direktyva

- 9 Pagal direktyvos 3 konstatuojamąją dalį Ženevos konvencija sudaro tarptautinio teisinio pabėgėlių apsaugos režimo pagrindus.
- 10 Kaip matyti iš direktyvos 10 konstatuojamosios dalies, šia direktyva, skaitoma atsižvelgiant į ES Sutarties 6 straipsnio 1 dalį, gerbiamos pagrindinės teisės ir laikomasi principų, įtvirtintų Chartijoje. Visu pirma šia direktyva pagal Chartijos 1 ir 18 straipsnius siekiama užtikrinti visišką pagarbą žmogaus orumui ir prieglobsčio prašytojų teisę į prieglobstį.
- 11 Direktyvos 16 ir 17 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(16) Turėtų būti nustatyti būtiniausi pabėgėlio statuso apibrėžimo ir apibūdinimo turinio standartai, padėsiantys valstybių narių kompetentingoms institucijoms taikyti Ženevos konvenciją.

(17) Būtina įvesti bendrus prieglobsčio prašytojų pripažinimo pabėgėliais pagal Ženevos konvencijos 1 straipsnį kriterijus.“

12 Pagal direktyvos 1 straipsnį jos tikslas – nustatyti būtiniausius trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, ir suteikiamos apsaugos pobūdžio standartus.

13 Direktyvos 2 straipsnyje pateikiami šioje direktyvoje vartojamų sąvokų apibrėžimai:

„a) „tarptautinė apsauga“ – tai pabėgėlio ar papildomos apsaugos statusas, kaip apibrėžta d ir f punktuose;

<...>

c) „pabėgėlis“ – trečiosios šalies pilietis, kuris dėl pagrįstos persekiojimo dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei baimės yra ne savo pilietybės šalyje ir negali arba dėl tokios baimės nepageidauja atsiduoti tos šalies globai <...>;

d) „pabėgėlio statusas“ – tai valstybės narės suteikiamas trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės pripažinimas pabėgėliu;

<...>“

14 Pagal direktyvos 3 straipsnį valstybės narės gali nustatyti arba išlaikyti palankesnius standartus, nustatydamos, kuris asmuo gali būti laikomas pabėgėliu ar papildomą apsaugą galinčiu gauti asmeniu, taip pat tarptautinės apsaugos pobūdį, jei tie standartai neprieštarauja šios direktyvos nuostatomis.

15 Direktyvos II skyriaus „Tarptautinės apsaugos prašymų įvertinimas“ 4 straipsnyje apibrėžiamos faktų ir aplinkybių įvertinimo sąlygos, o jo 3 dalyje numatyta:

„Tarptautinės apsaugos prašymas įvertinamas individualiai ir atsižvelgiant į:

a) visus įvertintinus faktus, susijusius su kilmės šalimi sprendimo priėmimo dėl prašymo metu, įskaitant kilmės šalies įstatymus ir taisykles bei jų taikymo būdą;

b) atitinkamus prašytojo pateiktus pareiškimus ir dokumentaciją, įskaitant informaciją apie tai, ar prašytojas buvo ar gali būti persekiojamas <...>;

c) prašytojo asmeninę padėtį ir aplinkybes, įskaitant tokius veiksnius kaip biografijos faktai, lytis ir amžius, kad pagal asmenines prašytojo aplinkybes būtų įvertinta, ar prieš jį arba ją vykdyti ar galimi veiksmai galėtų būti persekiojimas <...>;

<...>“

16 Pagal direktyvos 4 straipsnio 4 dalį tai, kad prašytojas jau buvo persekiojamas ar jam buvo tiesiogiai grasinama persekioti, „yra rimtas pagrįstos prašytojo persekiojimo baimės <...> požymis“, nebent yra tinkamų priežasčių manyti, kad toks persekiojimas nesikartos.

17 Direktyvos II skyriaus 6 straipsnyje „Persekiojimo ar smurto dalyviai“ skelbiama:

„Persekiojimo ar smurto dalyviai yra šie:

a) valstybė;

- b) valstybę ar žymią valstybės teritoriją valdančios partijos ar organizacijos;
- c) nevalstybiniai dalyviai, jei galima įrodyti, kad a ir b punktuose minimi dalyviai, įskaitant tarptautines organizacijas, negali arba nenori suteikti apsaugą nuo persekiojimo arba smurto, kaip nustatyta 7 straipsnyje.“
- 18 Direktyvos III skyriuje „Pabėgėlio statuso reikalavimai“ esančio 9 straipsnio 1 ir 2 dalyse apibrėžiami persekiojimo veiksmai:
- „1. Persekiojimo veiksmai pagal Ženevos konvencijos 1A straipsnį turi būti:
- a) pakankamai rimti savo pobūdžiu ar dažnumu, kad sudarytų sunkų pagrindinių žmogaus teisių pažeidimą, visų pirma tų teisių, kurių negalima varžyti pagal [EŽTK] 15 straipsnio 2 dalį; arba
- b) įvairių priemonių sancaupa, įskaitant žmogaus teisių pažeidimus, kurie yra pakankamai sunkūs, kad veiktų asmenį panašiai, kaip minėta a punkte.
2. Persekiojimo veiksmai pagal šio straipsnio 1 dalį, *inter alia*, gali būti tokios formos:
- a) fizinio ir psichologinio smurto veiksmai <...>;
- b) teisinės, administracinės, policijos ir (arba) teisminės priemonės, kurios savaime yra diskriminacinės arba taikomos diskriminuojant;
- c) persekiojimas ar baudimas, kuris yra neproporcingas ir diskriminuojantis;
- <...>“
- 19 Pagal direktyvos 9 straipsnio 3 dalį turi būti sąsaja tarp 10 straipsnyje minimų priežasčių ir šių persekiojimo veiksmy.
- 20 Direktyvos III skyriuje esančio 10 straipsnio „Persekiojimo priežastys“ 1 dalyje nustatyta:
- „Valstybės narės, vertindamos persekiojimo priežastis, atsižvelgia į šiuos faktorius:
- <...>
- b) religijos sąvoka visų pirma turi apimti teistinių, neteistinių ir ateistinių įsitikinimų turėjimą, dalyvavimą ar nedalyvavimą pamaldose privačiai ar viešai, vienam ar kartu su kitais, kitus religinius veiksmus ar pažiūrų išraišką arba asmeninio ar bendruomeninio elgesio formas, grindžiamas ar privalomas pagal bet kokius religinius įsitikinimus.
- <...>“
- 21 Pagal direktyvos 13 straipsnį valstybė narė suteikia pabėgėlio statusą prašytojui, kuris priskiriamas pabėgėliams remiantis šios direktyvos 9 ir 10 straipsniais.

Vokietijos teisė

- 22 *Grundgesetz* (Konstitucija) 16a straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Asmenys, persekiojami dėl politinių pažiūrų, turi teisę į prieglobstį.“

- 23 2008 m. rugsėjo 2 d. paskelbtos Prieglobsčio suteikimo įstatymo (*Asylverfahrensgesetz*, toliau – *AsylVfG*) redakcijos (*BGBL.* 2008 I, p. 1798) 1 straipsnyje skelbiama, kad šis įstatymas taikomas užsieniečiams, kurie prašo apsaugos kaip dėl politinių pažiūrų persekiojami asmenys, kaip tai suprantama pagal Konstitucijos 16a straipsnio 1 dalį, arba apsaugos nuo persekiojimo pagal Ženevos konvenciją.
- 24 *AsylVfG* 2 straipsnyje numatyta, kad teisę į prieglobstį turintiems asmenims nacionalinėje teritorijoje suteikiamas Ženevos konvencijoje apibrėžtas statusas.
- 25 Iš pradžių pabėgėlio statusas buvo reglamentuojamas pagal Užsieniečių atvykimo ir apsigyvenimo federalinėje teritorijoje įstatymo (*Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet*) 51 straipsnį.
- 26 2007 m. rugpjūčio 19 d. Europos Sąjungos direktyvų apsigyvenimo ir prieglobsčio teisės srityse įgyvendinimo įstatymu (*Gesetz zur Umsetzung aufenthalts- und asylrechtlicher Richtlinien der Europäischen Union*, *BGBL.* 2007 I, p. 1970), įsigaliojusi 2007 m. rugpjūčio 28 d., Vokietijos Federacinė Respublika į nacionalinę teisę perkėlė, be kita ko, direktyvą.
- 27 Šiuo metu pabėgėlio statuso reikalavimai įtvirtinti *AsylVfG* 3 straipsnyje. Pagal šio straipsnio 1 dalį:
„Užsienietis yra pabėgėlis, kaip tai suprantama pagal [Ženevos konvenciją], kai pilietybės valstybėje jam gresia pavojai, kaip tai suprantama pagal [2008 m. vasario 25 d. paskelbtos redakcijos Užsieniečių apsigyvenimo, įsidarbinimo ir integracijos federalinėje teritorijoje įstatymo (*Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet*, toliau – *Aufenthaltsgesetz*, *BGBL.* 2008 I, p. 162)] 60 straipsnio 1 dalį. <...>“
- 28 *Aufenthaltsgesetz* 60 straipsnio 1 dalies pirmame ir penktame sakiniuose nustatyta:
„Taikant [Ženevos] konvenciją, užsienietis negali būti išsiųstas į valstybę, kurioje dėl jo rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių pažiūrų kyla grėsmė jo gyvybei arba laisvei. <...> Siekiant nustatyti, ar egzistuoja persekiojimas, kaip tai suprantama pagal pirmą sakinį, reikia papildomai taikyti <...> [direktyvos] 4 straipsnio 4 dalį ir 7–10 straipsnius. <...>“

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

- 29 Atitinkamai 2004 m. sausio mėn. ir 2003 m. rugpjūčio mėn. Y ir Z atvyko į Vokietijos teritoriją, kurioje pateikė prašymus suteikti prieglobstį ir apsaugą kaip pabėgėliams.
- 30 Atitinkamus prašymus jie grindė tuo, kad dėl priklausymo musulmonų bendruomenei *ahmadiyya*, kuri yra reformacinis islamo judėjimas, jie buvo priversti palikti kilmės šalį. Šiuo klausimu konkrečiau Y tvirtino, kad jo kilmės miestelyje keletą kartų grupė asmenų jį sumušė ir mėtė į jį akmenis maldos vietoje. Šie asmenys grasino jam mirtimi ir apskundė policijai dėl pranašo Mahometo įžeidimo. Z tvirtino, kad su juo buvo blogai elgiamasi ir jis buvo įkalintas dėl savo religinių įsitikinimų.
- 31 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo sprendimų matyti, jog Pakistano baudžiamojo kodekso 298 C straipsnyje nustatyta, kad ahmaditų bendruomenės nariams gali būti skiriama iki trejų metų laisvės atėmimo bausmė arba bauda, jeigu jie teigia esą musulmonai, savo tikėjimą priskiria islamui, pamokslauja ar propaguoja savo religiją ar kviečia kitus asmenis prie jos prisijungti. Be to, pagal to paties Baudžiamojo kodekso 295 C straipsnį, bet kuris asmuo, pažeminęs pranašo Mahometo vardą, baudžiamas mirties bausme arba laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausme ir bauda.

- 32 2004 m. gegužės 4 d. ir liepos 8 d. sprendimais *Bundesamt Y ir Z* prieglobsčio prašymus atmetė kaip nepagrįstus ir pripažino, kad pabėgėlio statuso reikalavimai nebuvo įvykdyti.
- 33 Šiuose sprendimuose *Bundesamt* taip pat konstatavo, kad taikytinoje nacionalinėje teisėje nėra jokių kliūčių išsiųsti Y ir Z į Pakistaną, ir pripažino, kad jie turi būti į šią šalį išsiųsti. Pagrįsdama šiuos sprendimus *Bundesamt* iš esmės konstatavo, kad nebuvo pakankamai įrodymų, patvirtinančių, jog atitinkami prašytojai išvyko iš kilmės šalies dėl pagrįstos persekiojimo baimės.
- 34 Y pateikė skundą *Verwaltungsgericht Leipzig* (Leipcigo administracinis teismas), kuris 2007 m. gegužės 18 d. sprendimu panaikino *Bundesamt* sprendimą dėl šio prašytojo ir nurodė šiai institucijai konstatuoti, kad prašytojas, kaip pabėgėlis, atitinka draudimo išsiųsti į Pakistaną sąlygas.
- 35 Z apskundė *Bundesamt* sprendimą *Verwaltungsgericht Dresden* (Drezdeno administracinis teismas). 2007 m. liepos 13 d. sprendimu šis atmetė skundą nusprendęs, kad prašytojas neišvyko iš savo kilmės šalies dėl visiškai pagrįstos persekiojimo baimės.
- 36 2008 m. lapkričio 13 d. sprendimais *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* (Saksonijos žemės aukštesnysis administracinis teismas) atitinkamai nusprendė:
- atmesti *Bundesbeauftragter für Asylangelegenheiten beim Bundesamt für Migration und Flüchtlinge* (Federalinis įgaliotinis prieglobsčio klausimais, toliau – *Bundesbeauftragter*) apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo byloje, susijusioje su Y, ir
  - atsižvelgiant į Z pateiktą apeliacinį skundą dėl su juo susijusio pirmosios instancijos teismo sprendimo, pastarąjį pakeisti ir įpareigoti *Bundesamt* konstatuoti, kad Z atitinka *Aufenthaltsgesetz* 60 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus, todėl jį, kaip pabėgėlį, draudžiama išsiųsti į Pakistaną.
- 37 Be kita ko, šis teismas nusprendė, kad nebuvo labai svarbu, ar Y ir Z asmeniškai buvo grasinama persekiojimu prieš išvykstant iš Pakistano. Svarbu buvo tai, kad jie, kaip aktyvūs ahmaditai, bet kuriuo atveju galėjo būti persekiojami, kaip tai suprantama pagal *Aufenthaltsgesetz* 60 straipsnio 1 dalį.
- 38 Iš tiesų grįžus į Pakistaną jiems nebūtų įmanoma toliau praktikuoti savo religijos viešai be persekiojimo grėsmės, į kurią reikia atsižvelgti per prieglobsčio suteikimo procedūrą nustatant, ar jiems turi būti suteiktas pabėgėlio statusas.
- 39 2008 m. lapkričio 13 d. sprendimuose *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* nusprendė, kad ahmadito, griežtai paisančio savo religijos Pakistane, kurio įsitikinimai, be kita ko, reikalauja ir viešos tikėjimo išraiškos, padėtis šioje šalyje labai pažeidžia religijos laisvę. Atsižvelgiant į jiems gresiančias labai sunkias sankcijas ir į kelias visiškai laisvai įvykdytas ekstremistų grupių atakas, sveikas protas reikalautų, kad ahmaditai viešai neišpažintų ir neskelbtų savo tikėjimo.
- 40 Remiantis *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* išvadomis, Y ir Z labai atsidavę savo tikėjimui ir Pakistane jį aktyviai praktikavo. Vokietijoje jie toliau jį praktikuoja ir mano, kad jų religijos viešas praktikavimas būtinas tam, kad išsaugotų savo religinį identitetą.
- 41 *Bundesamt* ir *Bundesbeauftragter* dėl šių sprendimų pateikė kasacinius skundus *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas); teigiama, kad apeliacinis teismas per plačiai aiškino direktyvos 9 straipsnio ir 10 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo sritį.

- 42 Remdamiesi Vokietijoje iki 2007 m., kuriais buvo perkelta direktyva, vyravusia teismų praktika, pagal kurią persekiojimo, susijusio su pabėgėlių teise, egzistavimas pripažįstamas tik tada, kai kyla grėsmė religijos laisvės „pagrindinei sričiai“, bet ne tada, kai ribojamas viešas religijos praktikavimas, jie teigia, kad ahmaditams Pakistane nustatyti ribojimai viešai praktikuoti savo tikėjimą nekeltų grėsmės šiai „pagrindinei sričiai“.
- 43 Be to, *Bundesamt* ir *Bundesbeauftragter* teigimu, *Sächsisches Oberverwaltungsgericht* išvados dėl Y ir Z religijos praktikavimo Vokietijoje būdo nepatvirtina, kad jie negali susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų, kurie nėra religinės veiklos „pagrindinė sritis“.
- 44 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, jo nagrinėjamos bylos susijusios su klausimu, kuris būtent religijos laisvės pažeidimas, kaip tai suprantama pagal EŽTK 9 straipsnį, gali leisti suteikti pabėgėlio statusą pagal direktyvos 2 straipsnio d punktą. Manydamas, kad religijos laisvės pažeidimas gali būti pagrindinių žmogaus teisių „sunkus pažeidimas“, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalį, jis abejoja, kad kiti, nesusiję su suinteresuotojo asmens religinio identiteto esminiais elementais, pažeidimai gali pateisinti persekiojimo prezumpciją, svarbią siekiant suteikti pabėgėlio statusą.
- 45 Šiomis aplinkybėmis *Bundesverwaltungsgericht* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus, kurie beveik vienodai suformuluoti byloje C-71/11 ir C-99/11:

„1. Ar direktyvos <...> 9 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ne kiekvienas religijos laisvės pažeidimas, kuriuo pažeidžiamas EŽTK 9 straipsnis, apima persekiojimo veiksmus, kaip tai suprantama pagal [pirmąją iš šių nuostatų], ir kad sunkus religijos laisvės, kaip pagrindinės žmogaus teisės, pažeidimas padaromas tik pažeidus šios religijos laisvės pagrindinę sritį?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

- a) ar religijos laisvės pagrindinę sritį sudaro tik tikėjimo išpažinimas ir skelbimas bei praktikavimas namuose ir kaimynystėje, o gal laikoma, kad vykdomi persekiojimo veiksmai, kaip jie suprantami pagal direktyvos <...> 9 straipsnio 1 dalies a punktą, kai kilmės valstybėje dėl viešo religijos praktikavimo kyla grėsmė gyvybei, kūno vientisumui ar fizinei laisvei, todėl prašytojas ten susilaiko nuo tokio praktikavimo?
- b) Jei religijos laisvės pagrindinė sritis apimtų ir tam tikrus viešo religijos praktikavimo būdus:
- ar, nustatant sunkų religijos laisvės pažeidimą, pakaktų to, kad prašytojas manytų, jog toks praktikavimas būtinas siekiant išsaugoti jo religinę tapatybę,
  - arba, taip pat būtina, kad religinė bendruomenė, kuriai prašytojas priklauso, tokį praktikavimą laikytų pagrindine savo religinio mokymo dalimi,
  - arba, atsižvelgiant į kitas aplinkybes, kaip antai, bendrą padėtį kilmės valstybėje, gali būti taikomi papildomi apribojimai?

3. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas:

ar egzistuoja pagrįsta persekiojimo dėl religijos baimė, kaip tai suprantama pagal direktyvos <...> 2 straipsnio c punktą, jei konstatuojama, kad grįžęs į kilmės valstybę prašytojas vykdys religinius veiksmus (nesusijusius su religinės laisvės pagrindine sritimi), net jei dėl to kiltų grėsmė jo gyvybei, kūno vientisumui, arba fizinei laisvei, arba ar gali būti pagrįsta tikėtis, kad prašytojas susilaikys nuo tokių veiksmų?“

- 46 2011 m. kovo 24 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-71/11 ir C-99/11 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė bei žodinė proceso dalys ir priimtas sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

- 47 Iš direktyvos 3, 16 ir 17 konstatuojamųjų dalių išplaukia, kad Ženevos konvencija sudaro tarptautinio teisinio pabėgėlių apsaugos režimo pagrindus ir kad direktyvos nuostatos dėl pabėgėlio statuso reikalavimų ir dėl turinio buvo priimtos siekiant padėti valstybių narių kompetentingoms institucijoms taikyti šią konvenciją remiantis bendromis sąvokomis ir kriterijais (2010 m. kovo 2 d. Sprendimo *Salahadin Abdulla ir kt.*, C-175/08, C-176/08, C-178/08 ir C-179/08, Rink. p. I-1493, 52 punktas ir 2010 m. birželio 17 d. Sprendimo *Bolbol*, C-31/09, Rink. p. I-5539, 37 punktas).
- 48 Todėl direktyvos nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į bendrą jos sistemą ir tikslą, laikantis Ženevos konvencijos ir kitų svarbių sutarčių, nurodytų SESV 78 straipsnio 1 dalyje. Kaip matyti iš direktyvos 10 konstatuojamosios dalies, aiškinant taip pat turi būti atsižvelgiama į teises, pripažintas pagal Chartiją (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Salahadin Abdulla ir kt.* 53 ir 54 punktus; minėto Sprendimo *Bolbol* 38 punktą ir 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *N. S. ir kt.*, C-411/10 ir C-493/10, Rink. p. I-13905, 75 punktą).

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

- 49 Pirmaisiais dviem klausimais abiejose bylose, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad teisės į religijos laisvę pažeidimas, kuriuo pažeidžiama Chartijos 10 straipsnio 1 dalis, gali sudaryti „persekiojimo veiksmą“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, ir ar šiuo atžvilgiu reikia atskirti religijos laisvės pagrindinę sritį nuo laisvės viešai išpažinti ir skelbti religiją.
- 50 Šiuo klausimu primintina, kad, remiantis direktyvos 2 straipsnio c punktu, „pabėgėlis“ yra visų pirma trečiosios šalies pilietis, kuris yra ne savo pilietybės šalyje „dėl pagrįstos persekiojimo“ dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei „baimės“ ir negali arba „dėl tokios baimės“ nepageidauja atsiduoti šios šalies „globai“.
- 51 Taigi atitinkamas pilietis dėl kilmės valstybėje esančių aplinkybių ir persekiojimo dalyvių veiksmų turi pagrįstai baimintis persekiojimo dėl bent jau vienos iš penkių direktyvoje ir Ženevos konvencijoje išvardytų priežasčių, kurių viena yra jo „religija“.
- 52 Remiantis direktyvos 13 straipsniu, atitinkama valstybė narė suteikia pabėgėlio statusą, jeigu prašytojas atitinka visų pirma šios direktyvos 9 ir 10 straipsniuose numatytus reikalavimus.
- 53 Direktyvos 9 straipsnyje apibrėžiami veiksniai, kurie leidžia veiksmus laikyti persekiojimu. Šiuo atžvilgiu direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punkte, kuriuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi savo pirmuosiuose klausimuose, nurodoma, jog reikšmingi faktai turi būti „pakankamai rimti“ savo pobūdžiu ar dažnumu, kad sudarytų „sunkų pagrindinių žmogaus teisių pažeidimą“, ypač absoliučių teisių, kurių negalima varžyti pagal EŽTK 15 straipsnio 2 dalį.
- 54 Be to, direktyvos 9 straipsnio 1 dalies b punkte pažymima, jog persekiojimo veiksmais taip pat laikoma įvairių priemonių sancaupa, įskaitant žmogaus teisių pažeidimus, kurie yra „pakankamai sunkūs“, kad veiktų asmenį „panašiai“ kaip nurodyta direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punkte.

- 55 Direktyvos 9 straipsnio 3 dalyje pažymima, kad turi būti sąsaja tarp direktyvos 10 straipsnyje minimų persekiojimo priežasčių, iš kurių susijusios su „religija“ apibrėžtos direktyvos 10 straipsnio 1 dalies b punkte, ir persekiojimo veiksmy.
- 56 Teisė į religijos laisvę, numatyta Chartijos 10 straipsnio 1 dalyje, atitinka EŽTK 9 straipsnyje garantuojamą teisę.
- 57 Religijos laisvė yra viena iš demokratinės visuomenės ašių ir ji – pagrindinė žmogaus teisė. Teisės į religijos laisvę pažeidimas gali būti toks sunkus, kad gali tapti panašus į EŽTK 15 straipsnio 2 dalyje numatytus atvejus, į kuriuos daroma nuoroda direktyvos 9 straipsnio 1 dalyje nustatant, kokie būtent veiksmai turi būti laikomi persekiojimu.
- 58 Tačiau tai visiškai nereiškia, kad bet koks Chartijos 10 straipsnio 1 dalyje užtikrintos teisės į religijos laisvę pažeidimas yra persekiojimo veiksmas, dėl kurio kompetentingos institucijos įpareigtos suteikti pabėgėlio statusą, kaip tai suprantama pagal direktyvos 2 straipsnio d punktą, aptariamą smurtą patiriančiam asmeniui.
- 59 Atvirksčiai, iš direktyvos 9 straipsnio 1 dalies teksto matyti, jog tam, kad atitinkami veiksmai galėtų būti laikomi persekiojimu, turi egzistuoti „sunkus“ šios laisvės „pažeidimas“, darantis didelę įtaką atitinkamam asmeniui.
- 60 Taigi įstatyme numatyti veiksmai, kurie riboja pagrindinės teisės į religijos laisvę įgyvendinimą, kaip tai suprantama pagal Chartijos 10 straipsnio 1 dalį, nelaikomi persekiojimu ir nepažeidžia šios teisės, nes jiems taikoma Chartijos 52 straipsnio 1 dalis.
- 61 Veiksmai, kurie aiškiai pažeidžia Chartijos 10 straipsnio 1 dalimi pripažintą teisę, bet nėra tokie rimti, kad atitiktų pagrindinių žmogaus teisių, kurių negalima varžyti pagal EŽTK 15 straipsnio 2 dalį, pažeidimą, taip pat negali būti laikomi persekiojimu, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalį ir Ženevos konvencijos 1 A straipsnį.
- 62 Siekiant konkrečiai nustatyti, kokie veiksmai gali būti laikomi persekiojimu, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą, nebūtina atskirti veiksmy, kuriais pažeidžiama pagrindinės teisės į religijos laisvę „pagrindinė sritis“ („forum internum“), kuri neapima viešos religinės veiklos („forum externum“), nuo veiksmy, kuriais nepažeidžiama ši tariama „pagrindinė sritis“.
- 63 Šis atskyrimas nesuderinamas su plačiu sąvokos „religija“ apibrėžimu, kuris pateiktas direktyvos 10 straipsnio 1 dalies b punkte ir apima visas šias sudedamąsias dalis: privačiai ar viešai, vienam ar su kitais. Veiksmai, kurie gali sudaryti „sunkų pažeidimą“, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą, apima rimtus veiksmus, pažeidžiančius prašytojo laisvę praktikuoti tikėjimą ne tik privačiai, bet ir viešai.
- 64 Šis aiškinimas gali užtikrinti direktyvos 9 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, kad kompetentingos institucijos galėtų įvertinti visas veiksmy, kuriais pažeidžiama pagrindinė teisė į religijos laisvę, rūšis ir nustatyty, ar dėl jų pobūdžio ar dažnumo jie yra pakankamai rimti, kad būtų laikomi persekiojimu.
- 65 Iš to matyti, kad veiksmai, kurie dėl jiems būdingo rimtumo, taip pat dėl sunkių pasekmių atitinkamam asmeniui gali būti laikomi persekiojimu, turi būti nustatomi ne pagal pažeistos religijos laisvės aspektus, bet pagal suinteresuotojo asmens atžvilgiu vykdyty represijų pobūdį ir jų pasekmes, kaip generalinis advokatas nurodė išvados 52 punkte.
- 66 Taigi pagal priemonių ar sankcijų, kurios taikomos ar gali būti taikomos suinteresuotajam asmeniui, rimtumą nustatoma, ar pagal Chartijos 10 straipsnio 1 dalį garantuojamos teisės pažeidimas yra persekiojimas, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalį.

- 67 Todėl teisės į religijos laisvę pažeidimas gali būti persekiojimas, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą, kai prieglobsčio prašytojas dėl to, kad įgyvendina šią laisvę savo kilmės šalyje, patiria realią riziką, be kita ko, būti persekiojamam, kankinamam, patirti nežmonišką ar žeminančią bausmę, kurią gali įvykdyti šios direktyvos 6 straipsnyje numatyti dalyviai.
- 68 Šiuo klausimu pažymėtina, kad kai kompetentinga institucija pagal direktyvos 4 straipsnio 3 dalį vertina individualų tarptautinės apsaugos prašymą, ji turi atsižvelgti į visus veiksmus, buvusius ar galėjusius būti nukreiptais prašytojo atžvilgiu, tam, kad nuspręstų, ar, atsižvelgiant į jo asmeninę situaciją, šie veiksmai gali būti laikomi persekiojimu, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalį.
- 69 Kadangi direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje apibrėžta sąvoka „religija“ taip pat apima dalyvavimą pamaldose viešai, vienam ar kartu su kitais, draudimas dalyvauti gali būti pakankamai rimtas veiksmas, kaip tai suprantama pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą, todėl ir persekiojimas, kai atitinkamoje kilmės šalyje dėl jo gali kilti reali rizika prašytojui, be kita ko, būti persekiojamam ar patirti kankinimą, nežmonišką ar žeminančią bausmę, kurią gali įvykdyti direktyvos 6 straipsnyje numatyti dalyviai.
- 70 Vertindama tokią riziką kompetentinga institucija turi atsižvelgti į kelias objektyvias ir subjektyvias aplinkybes. Subjektyvi aplinkybė, kad tam tikras viešas religijos praktikavimas, kuriam taikomi ginčijami apribojimai, ypač svarbus suinteresuotajam asmeniui išsaugant savo religinį identitetą, yra svarbi vertinant riziką, kurią prašytojas patirs kilmės šalyje dėl savo religijos, lygi, net jei tokios religinės praktikos laikymasis atitinkamai religinei bendruomenei nėra esminis dalykas.
- 71 Iš tiesų iš direktyvos 10 straipsnio 1 dalies b punkto formuluotės matyti, kad persekiojimo priežasties, susijusios su religija, apsaugos sritis apima tiek veiksmus, kuriuos vienas asmuo atlieka vienas ar kartu su kitais ir kuriuos pats asmuo laiko būtinais, t. y. „grindžiamus religiniais įsitikinimais“, tiek veiksmus, nustatytus pagal religijos doktriną, t. y. „privalomus pagal religinius įsitikinimus“.
- 72 Atsižvelgiant į visus minėtus argumentus, į pirmąjį ir antrąjį pateiktus klausimus abiejose bylose reikia atsakyti, kad direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktas aiškinamas taip:
- bet koks teisės į religijos laisvę pažeidimas, kuriuo pažeidžiama Chartijos 10 straipsnio 1 dalis, negali sudaryti „persekiojimo veiksmo“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvos nuostatą,
  - persekiojimo veiksmas gali atsirasti dėl šios laisvės viešai išpažinti ir skelbti religiją pažeidimo, ir
  - siekdamas įvertinti, ar teisės į religijos laisvę pažeidimas, kuriuo pažeidžiama Chartijos 10 straipsnio 1 dalis, gali sudaryti „persekiojimo veiksmą“, kompetentingos institucijos, atsižvelgdamos į asmeninę suinteresuotojo asmens situaciją, turi patikrinti, ar jis dėl to, kad įgyvendina šią laisvę kilmės šalyje, patiria realią riziką, be kita ko, būti persekiojamam, kankinamam, patirti nežmonišką ar žeminančią bausmę, kurią gali įvykdyti direktyvos 6 straipsnyje numatyti dalyviai.

Dėl trečiojo klausimo

- 73 Trečiuoju abiejose bylose pateiktu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori žinoti, ar direktyvos 2 straipsnio c punktas turi būti aiškinamas taip, kad prašytojo persekiojimo baimė yra pagrįsta, kai jis gali išvengti persekiojimo kilmės šalyje joje susilaikydamas nuo tam tikrų religinių veiksmų.
- 74 Siekiant atsakyti į šį klausimą reikia pastebėti, kad jis susijęs su situacija, kai prašytojai, kaip antai pagrindinėse bylose, dar nebuvo persekiojami ar jiems nebuvo tiesiogiai grasinama persekioti dėl jų religijos.

- 75 Dėl tokio „rimto pagrįstos prašytojo <...> baimės <...> požymio“ neegzistavimo, kaip tai suprantama pagal direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, kyla prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo poreikis žinoti, ar leistina, kai prašytojas nepagrindžia savo baimės jau patirtu persekiojimu dėl religijos, reikalauti, kad grįžęs į kilmės šalį jis ir toliau vengtų realios persekiojimo rizikos.
- 76 Šiuo klausimu svarbu konstatuoti, kad pagal direktyvos sistemą kompetentingos institucijos, pagal direktyvos 2 straipsnio c punktą vertindamos, ar prašytojo baimės priežastis yra persekiojimas, nori žinoti, ar nustatytos aplinkybės yra tokia grėsmė, kad atitinkamas asmuo, atsižvelgdamas į savo asmeninę situaciją, gali pagrįstai baimintis, kad jo atžvilgiu realiai bus imtasi persekiojimo veiksmų.
- 77 Šis rizikos dydžio vertinimas, kuris bet kuriuo atveju turi būti atliekamas atidžiai ir atsargiai (minėto Sprendimo *Salahadin Abdulla ir kt.* 90 punktas), grindžiamas tik konkrečiais faktais ir aplinkybėmis, pagal būtent direktyvos 4 straipsnyje nustatytas taisykles.
- 78 Nė vienoje iš šių taisyklių nenurodoma, kad, vertinant rizikos realiai patirti persekiojimo veiksmus konkrečiomis aplinkybėmis dydį, reikėtų atsižvelgti į galimybę prašytojui išvengti persekiojimo rizikos susilaikant nuo aptariamų religinių veiksmų, todėl atsisakant apsaugos, kurią direktyva jam siekiama užtikrinti suteikiant pabėgėlio statusą.
- 79 Iš to matyti: kadangi nustatyta, jog grįžęs į kilmės šalį suinteresuotasis asmuo praktikuotų savo religiją ir dėl to patirtų realią persekiojimo riziką, jam pagal direktyvos 13 straipsnį turėtų būti suteiktas pabėgėlio statusas. Faktas, kad jis galėtų išvengti rizikos susilaikydamas nuo kai kurių religinių veiksmų, iš esmės nėra svarbus.
- 80 Atsižvelgiant į šiuos argumentus, į abiejose bylose pateiktą trečiąją klausimą reikia atsakyti, jog direktyvos 2 straipsnio c punktą reikia aiškinti taip, kad prašytojo persekiojimo baimė yra pagrįsta, jei kompetentingos institucijos, atsižvelgdamos į asmeninę prašytojo situaciją, teigia, jog pagrįsta manyti, kad grįžęs į kilmės šalį jis atliks religinius veiksmus, dėl kurių patirs realią persekiojimo riziką. Individualiai vertindamos prašymą dėl pabėgėlio statuso suteikimo šios institucijos negali pagrįstai tikėtis, kad prašytojas susilaikys nuo šių religinių veiksmų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 81 Kadangi šis procesas pagrindinių bylų šalims yra vienas iš etapų prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamosiose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvos 2004/83/EB dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų 9 straipsnio 1 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad:**
  - bet koks teisės į religijos laisvę pažeidimas, kuriuo pažeidžiama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 10 straipsnio 1 dalis, negali sudaryti „persekiojimo veiksmo“, kaip tai suprantama pagal minėtą šios direktyvos nuostatą;
  - persekiojimo veiksmas gali atsirasti dėl šios laisvės viešai išpažinti ir skelbti religiją pažeidimo, ir

- siekdamas įvertinti, ar teisės į religijos laisvę pažeidimas, kuriuo pažeidžiama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 10 straipsnio 1 dalis, gali sudaryti „persekiojimo veiksmą“, kompetentingos institucijos, atsižvelgdamos į asmeninę suinteresuotojo asmens situaciją, turi patikrinti, ar jis dėl to, kad įgyvendina šią laisvę kilmės šalyje, patiria realią riziką, be kita ko, būti persekiojamam, kankinamam, patirti nežmonišką ar žeminančią bausmę, kurią gali įvykdyti Direktyvos 2004/83 6 straipsnyje numatyti dalyviai.
2. Direktyvos 2004/83 2 straipsnio c punktą reikia aiškinti taip, kad prašytojo persekiojimo baimė yra pagrįsta, jei kompetentingos institucijos, atsižvelgdamos į asmeninę prašytojo situaciją, teigia, jog pagrįsta manyti, kad grįžęs į kilmės šalį jis atliks religinius veiksmus, dėl kurių patirs realią persekiojimo riziką. Individualiai vertindamos prašymą dėl pabėgėlio statuso suteikimo šios institucijos negali pagrįstai tikėtis, kad prašytojas susilaikys nuo šių religinių veiksmų.

Parašai.